

Stockholms musik-tidning

Under 1800-talet utkom endast ett 20-tal musiktidskrifter i Sverige, från den blygsamma *Euterpe* 1823 till den innehållsrika och långlivade *Svensk musiktidning* vid seklets slut.¹ Medan de tidiga tidskrifterna ofta hade en personlig prägel—det var utgivaren som ensam svarade för innehållet—hade de senare vanligtvis en redaktionskommitté eller en redaktör biträdd av flera medarbetare.

Stockholms musik-tidning, som började utkomma under hösten 1843, hade endast tre föregångare: *Euterpe, musikalisk tidskrift*, utgiven av bokhandlaren W. Fabian Holmgrén 1823 (endast ett nummer); *Läsning uti musikaliska ämnen*, utgiven av pianisten och tonsättaren, kapten Hildebrand Hildebrandson (fyra nummer 1827-29) samt *Tidning för teater och musik*, som utgavs av författaren och tonsättaren Jan Magnus Rosén (1835-36). Dessa tre tidskrifter var huvudsakligen en mans verk: de innehöll artiklar skrivna av redaktörerna själva samt översättningar av utländskt material. Med *Stockholms musik-tidning* inträdde något nytt. Tidskriften hade förutom redaktören, som fungerade som huvudskribent, också en rad andra svenska medarbetare. *Stockholms musik-tidning* utgavs av firman Abraham Hirsch och publicerades en gång i veckan från oktober 1843 till juni 1844.² Varje nummer innehöll fyra sidor, ibland utkom ett dubbelnummer med åtta sidor.

Abraham Hirsch (1815-1900) hade en anmärkningsvärd karriär som musikhandlare och -förläggare.³ Hans farfar emigrerade från Mecklenburg i Tyskland till Sverige 1792, hans far fick svenskt medborgarskap 1821. Hirsch anställdes 1829 som lärling i Östergrenska musik- och bokhandeln. Denna, den första musikhandeln i Sverige, hade ursprungligen öppnats 1803 under namnet *Magazin du Musique*. Affären sålde huvudsakligen noter, men fungerade även som lånebibliotek, instrumentaffär, bokhandel och slutligen även förlag. Den utvecklades efter hand till den största musikhandeln i Stockholm. År 1829 köpte Hirschs svåger firman. När han dog 1831 övertog den då sjuttonåriga Hirsch affärens dagliga ledning och 1837 köpte han företaget av sin syster. Under Hirschs energiska ledning växte firman till den största i sitt slag i landet. Hans huvudintresse var förlaget och 1838 etablerade han därför sitt eget litografiska tryckeri. Han arbetade flitigt för att få musikförläggarna jämställda med bokförläggarna och var en av initiativtagarna till bildandet av Svenska förlagsföreningen 1843. Musikhandeln expanderade under Hirschs ledning. Han omorganiserade det gamla lånebiblioteket och utvidgade instrumenthandeln; den senare blev så småningom ett eget företag.

¹Se även Åke Davidsson, "Den musikaliska tidskriftslitteraturen i Sverige under 1800-talet", *Svensk tidskrift för musikforskning* 27 (1945): 95-126.

²1843, nummer 1-13; 1844, nummer 1-25/26.

³För mera detaljerad information om Hirschs verksamhet, se Albert Wiberg, *Den svenska musikhandelns historia* (Stockholm, 1955: 193-216).

Hirschs förlag publicerade huvudsakligen musik av samtida svenska tonsättare. Men liksom flera av sina kolleger återutgav Hirsch även många populära verk av utländskt ursprung. Han upphörde dock med detta långt innan Sverige undertecknat något internationellt upphovsrättsavtal. Hirsch importerade också noter från utlandet och hade kataloger från en rad tyska förlag tillgängliga i sin affär. Tillsammans med andra musikförläggare bildade Hirsch 1860 *Musikaliska konstföreningen*. Föreningen har till uppgift att utge svensk musik som av ekonomiska skäl annars knappast skulle kommit i trycket. Hirsch hade agenter över hela Sverige. Bok- och musikhandlare fungerade som firmans förlängda arm, sålde dess förlagsprodukter och förmedlade beställningar till lånebiblioteket.

De många katalogerna från Hirschs förlag ger en bild av dåtidens populära musiktrender.⁴ Korta solostycken för piano och sånger med pianoackompanjemang dominerar de tidiga katalogerna, medan man i de senare finner ett mera varierat utbud: solostycken för olika instrument, duetter, trior, kvartetter etc. för olika instrumentkombinationer samt verk för orkester. Pianoetyder, dansmusik och strofiska sånger finns med i alla katalogerna, så gör även de ständigt lika populära arrangemangen av stycken från samtida operor och större orkesterverk. En av Hirschs största succéer var hans utgåvor för manskvartett.

När Hirsch 1843 beslöt sig för att utge en musiktidskrift tycktes succén vara given. Firman hade de nödvändiga ekonomiska förutsättningarna och behovet tycktes finnas. Hirsch annonserade *Stockholms musik-tidning* i dagspressen med ett förmånligt tre månaders abonnemangserbjudande. I december 1843 fick läsarna ytterligare ett erbjudande: man kunde nu välja mellan en sex månaders eller tre månaders prenumeration.⁵ I prenumrationen ingick att, ur en speciell musikkatalog som utgavs fyra gånger om året, gratis välja noter för ett värde motsvarande abonnemangspriset. Trots detta generösa erbjudande gick *Stockholms musik-tidning* inte så bra som Hirsch hade hoppats och tidskriften lades ned efter endast nio månader.

I en osignerad inledning till *Stockholms musik-tidnings* första nummer, skriver redaktören att det är med en viss tvekan man nu beslutat utge en ny musiktidskrift.⁶ Även om musikälskare ofta beklagat att dylika tidskrifter inte funnits i Sverige, hade alla tidigare försök i genren enligt redaktören inte fått utveckla sig, "utan, snart af köld och frost angripna, innan kort hopfallit och dött".⁷ Men redaktören hoppas att bidrag från högt kvalificerade medarbetare, översatta artiklar från de förnämsta utländska tidskrifterna samt uppsatser om musik skall göra innehållet så varierat att läsarna alltid skall finna

⁴Iallt 38 av Hirschs kataloger finns bevarade. Vissa innehåller endast Hirschs egna förlagsprodukter, medan andra är lagerkataloger som även täcker musikbibliotekets bestånd. Den mest omfattande lagerkatalogen trycktes 1852 och innehåller 9 367 nummer.

⁵*Stockholms musik-tidning* 1843, 11/12: 1.

⁶Ibid., 1843, 1: 1-2.

⁷Ibid.

något som passar dem i tidskriften. Han skriver vidare att han gärna tar emot insända bidrag under förutsättning att de faller inom ramen för tidskriftens allmänna tendens. Slutligen nämner redaktören att tidskriften visserligen är något tunnare än planerat, men ett gott mottagande borde utöka antalet sidor.⁸

Trots alla goda föresatser blev tidskriften ingen succé. Abraham Hirsch antyder detta i ett brev till allmänheten där han skriver att en specialtidskrift inte kan, åtminstone inte till en början, "röra sig med ... lätthet och frihet".⁹ Han hoppas dock att läsarna uppskattar tidskriftens innehåll; de opartiska recensionerna, rapporterna från utlandet, samt de biografiska artiklarna om tonsättare och tonkonstnärer. *Stockholms musik-tidning* tycks inte ha sålts i någon större utsträckning utanför huvudstaden. Hirsch försökte att ändra på detta genom att anmoda landets musiksällskap att skicka in rapporter om sin verksamhet. Av samma skäl uppmanar Hirsch landets instrumentbyggare att annonsera sina nya varor i hans tidskrift. Det finns inget som tyder på att Hirschs strävanden fick gensvar, för tidskriftens innehåll ändrades inte.

Vem som var redaktör för *Stockholms musik-tidnings* första årgång är okänt. I december 1843 tillkännagav Hirsch att Wilhelm Bauck (1808-1877) hade accepterat att vara tidskriftens redaktör för det kommande året. Bauck, organist och tonsättare, var sedan 1842 *Aftonbladets* musikkritiker. Han var också lärare i musikhistoria och estetik vid Musikkonservatoriet i Stockholm, där han utnämndes till professor 1864.

Redaktören hade flera medarbetare. Åtminstone två av dessa medverkade i tidskriften under både 1843 och 1844. Tonsättaren och kritikern Pehr Conrad Bohman, kamrerare vid *Generaltullstyrelsen*, skrev recensioner under signaturen Bmn. Han skrev huvudsakligen om föreställningarna på Kungl. teatern, men recenserade även nyutkomna musikalier.¹⁰ Boman skrev endast en artikel, "Publikens smak", i vilken han appellerade till operadirektören att inte endast spela moderna, populära verk, utan även ha äldre arbeten av t.ex. Mozart på repertoaren. Även Jöns Peter Cronhamn skrev recensioner. Vissa behandlar konserter, men långt viktigare är hans många recensioner av nyutkomna musikalier. Cronhamn skrev t.ex. om Adolf Fredrik Lindblads kammarmusik, Schuberts sånger, Heinrich Wohlfahrts pianoforteskola för barn och J.E. Nordbloms sångskola för "lägre och högre undervisningsverk". Cronhamn var tonsättare och sånglärare och under många år ständig sekreterare i Musikaliska akademien.

⁸Ibid.

⁹Ibid., 1843, 11/12: 1.

¹⁰Några av hans recensioner var så långa att de publicerades över två nummer, t.ex. den som behandlar Albert Lortzings *Czar och timmerman* (1843, 6: 1-3; 7: 1-2) och den som behandlar C.W. Glucks *Armide* (1844, 8: 1-3; 9: 1-2).

Det fanns andra som skrev recensioner, men det har visat sig omöjligt att fastställa deras identitet då bidragen antingen är osignerade eller signerade med en okänd pseudonym. Följande signaturer har kunnat identifieras:

-a- Jöns Peter Cronhamn
Bmn. Pehr Conrad Boman
O.o. Oscar Patrick Sturzenbecker

Stockholms musik-tidning består till stor del av recensioner, huvudsakligen över konserter och operaföreställningar i Stockholm och nyutkomna svenska musikalier (mestadels Hirschs utgåvor). Men tidningen publicerade då och då anmälningar av musikhändelser i andra, större europeiska städer.¹¹ Dessa recensioner var tagna ur utländska tidskrifter eller tidningar och återgavs i översättning.

Även de flesta artiklar som trycktes i *Stockholms musik-tidning* var översättningar av tidigare publicerat utländskt material. Som exempel kan nämnas E.T.A. Hoffmanns novell "Musikkännaren" ("Der Kenner"), Heinrich Heines artikel om musiksäsongen i Paris (ur *Augsburger allgemeine Zeitung*) och en uppsats om samtida virtuoser (ur *Neue Zeitschrift für Musik*). Biografier finns med i nästan varje nummer: värda att nämna är Robert Schumanns artikel om Niels W. Gade (*Neue Zeitschrift für Musik*), en biografi över John Field baserad på en text av Gebhard, en artikel om Napoleon och Crescentini (*Wiener Musik-Zeitung*), och "Fragmenter ur Beethovens lefnad", en serie som sträckte sig över 14 nummer.¹² Det finns också svenska bidrag som Sturzenbeckers novell om Ferdinando Paër och hans biografi över Chopin. Svenska korrespondenter skrev brev från Brasilien och Charleston, South Carolina. Spalten "Dur och moll", som återfinns i de flesta numren, innehåller korta notiser om ett flertal ämnen, från konsertprogram och uruppföranden (ofta i utlandet), till nyutgåvor, skvaller och anekdoter. En annons för musikalier från Hirschs förlag eller för tidskriften själv finns med på sista sidan i ungefär hälften av numren.

Det sista numret av *Stockholms musik-tidning* utkom den 21 juni 1844. I ett meddelande informeras läsarna att tidskriften kommer att göra ett uppehåll under sommaren, men att utgivning skall återupptas i oktober. Detta skedde dock inte utan utgivningen upphörde.

Denna RIPM-volym är baserad på det exemplar av *Stockholms musik-tidning* som finns i Statens musikbibliotek i Stockholm.

¹¹T.ex. Schumanns recension av en symfoni av Niels W. Gade (43:29r), ursprungligen publicerad i *Neue Zeitschrift für Musik*, Leipzig.

¹²Baserad på F.G. Wegeler och F. Ries, *Biographische Notizen über Ludwig van Beethoven* (Koblenz, 1838) och A. Schindler, *Biographie von Ludwig van Beethoven* (Münster, 1840).